

Mindre Meddelelser.

Litauen. — Historie. Det litauiske Folk er en Gren af den indoeuropæiske Race, fuldstændig forskellig fra Slaverne og Teutonerne. Deres Sprog er nøje beslægtet med Sanskrit. De har levet ved Østersøen omkring Nemunas (Niemen) og Neris (Vilije) fra de forhistoriske Tider. En Del af det litauiske Folk, der beboede Landet mellem Pregel og Vistula (Østpreussen) blev udryddet af de tyske Ridderordner i det 13. Aarh. Litauerne dannede en uafhængig Stat omkring Midten af det 11. Aarh., og denne Stat bestod indtil Slutningen af det 18. Aarh. 1386 kom den litauiske Storhertug Jogaila (Jagello) ved Giftermaal med den polske Dronning Hedwig) paa Tronen i Polen, og dermed lagdes Grunden til den fremtidige Personalunion mellem Litauen og Polen. Henimod Slutningen af det 16. Aarh. da det Jagellanske Dynasti uddøde, blev Litauen trukket ind i et Forbund, der gjorde det til en Del af det polske indre Anarki, og Resultatet blev Delingen af begge Lande mellem Nabostaterne (1773—95). Største Delen af Litauen gik til Rusland, men en mindre Del (Distriktet omkring Memel, Tilsit, Libau) blev hos Preussen. Kampen for Løsrivelse fra Rusland vedblev indtil Verdenskrigen udbrod. Den 18. Februar 1918 erklærede Litauen sig for en uafhængig Stat inden for dets etnografiske Grænser med den historiske Hovedstad Vilna. Paa Grund af Vanskeligheder som Følge af den tyske Besættelse blev den provisoriske Regering ikke dannet før i Slutningen af 1918. En grundlovgivende Forsamling blev valgt i 1920. Den uafhængige og suveræne Stat Litauens Adskillelse fra Rusland blev endelig bekræftet ved Fredstraktaten med Rusland af 12. Juli 1920, ligesom Grænserne blev fastsat efter etnografiske Principper. Republiken Litauen blev Medlem af Folkenes Forbund 1921. Litauen er blevet anerkendt de jure af følgende Stater: Argentina, Brasilien, Danmark, Estland, Finland, Holland, Letland, Mexiko, Norge, Sverige, Svejts, Sovjet-Rusland, Tyskland og Czechoslovakiet.

Territorium og Befolkning. Den eneste Grænse i Litauen, som endnu ikke er fastsat, er Grænsen med Polen i Suvalki Egnene. Den litauiske Del af Tyskland, som blev skilt fra Tyskland ved Versailles Traktaten (Memel-distriktet) med en Befolkning paa 140.000 er stadig i de Allieredes Hænder, og er endnu ikke blevet overgivet til Litauen. Litauens Areal er c. 85.000 Kvadrat Km med en Befolkning paa 4.500.000. (Der er c. 1.000.000 Litauere i Amerika). Den østlige Del af Litauen med Hovedstaden Vilna (c. 33.000 Kv. Km. med en Befolkning paa 1.500.000) er under polsk, militær Besættelse (Zeligowski Foretagendet).

Landets Overflade er for største Delen jævn med Højde ikke over 300 m. Hovedfloden er Nemunas (Niemen), som giver Litauen Adgang til Havet. Klimaet er tempereret, den gennemsnitlige årlige Temperatur 6,5 Gr. C. Gennemsnitlig Regnmængde 600 mm.

De etnografiske Elementer er: Litauere 70%, Jøder 13%, Polakker og poloniserede Litauere 8%, Hviderussere 7%, andre Nationaliteter 2%. Den romersk katolske Religion er

den fremherskende. Bybefolkning 14%. Større Byer: Vilna (200.000), Kovno (100.000), Gardinas (60.000), Klaipeda (Memel) (30.000).

Politisk Organisation og Administration. Litauen er en Republik, hvis Rigsdag Seimas bestaar af ét Kammer, som vælges efter almindelig Valgret. I den nuværende Rigsdag er der 112 Medlemmer, af hvilke 59 Kristne Demokrater, 29 Folke Demokrater, 13 Socialdemokrater, 1 Uafhængig, 6 Jøder, 5 Polakker, 1 Tysker. Efter Nationalitet: 91% Litauere, 5,5% Jøder, 2,5% Polakker. Den udøvende Magt er hos en Præsident og et Kabinet af Ministre, der er ansvarlige overfor Rigsdagen. Den Del af Litauen, som ikke er besat af Polakkerne, er delt i 20 Distrikter paa c. 15 Kommuner hver. Distrikt og Kommune Styrelserne har vidtstrakt Autonomi i lokale Sager. Nationale Minoriteter (Jøder, Hviderussere, Polakker) har Ret til kulturel Autonomi, med deres respektive Ministre som øverste Autoritet paa dette Omraade.

Oplysning. Tilstande og Udvikling i de ubesatte Dele af Litauen.

	Før Verdenskrigen		1922	
	Skoler	Elever	Skoler	Elever
Primære	844	43.384	1708	160.230
Sekundære	27	5.955	93	17.149

Økonomiske Tilstande. Hjælpekilder i Naturen: Gips, Kalk, Fosfor, Brunkul, Tørv, Rav, Jærnmalm, mineralske Kilder. Skove dækker 17% af Arealet, 80% deraf er Naaletræer, 20% Løvtræer. Jordbunden bestaar for største Delen af lyst Ler og sort Jord. 46% er opdyrket Land, 26% er Enge og Græsgange, 3% Haveland, 8% er opdyrket.

Agerbrug. 86% af Befolkningen lever af Agerbrug. Naar de okkuperede Landstrækninger ikke medregnes, er der 214.000 Gaarde, af hvilke 31,4% er mindre end 11 Hektar, 50% fra 11 til 22 Hektar, 15% fra 22 til 44 ha. 17% af Landbefolkningen har ingen Jord.

Under Krigen blev 52.350 Bygninger ødelagt i Landsbyer, af dette Antal har de større Landmænd genopbygget 5% de smaa 80%. Den russiske Hær rekvirerede 27.000 Heste, den tyske Okkupations Regering 144.000. Omkring 50% af den øvrige Besætning blev rekvireret. Den følgende Statistik viser Fremgangen i Besætningsforholdene.

	Før Krigen	1919.	1921.
Heste	451.000	280.000	370.000
Kvæg	918.000	480.000	780.000
Svin	1.338.000	750.000	1.262.000
Faar	1.152.000	806.000	1.036.000

Den gennemsnitlige årlige Forøgelse af Besætning er: Heste 59.000, Kvæg 138.000, Svin over 200.000, Faar 116.000.

Umiddelbart efter Krigen (1919) laa 16,4% af det opdyrkede Land brak i 1901 kun 6%.

Agerbrugsprodukter 1921 (besatte Distrikter ikke medregnede) Rug 10.693.000 ctn. Hvede 1.546.000 ctn, Byg 2.907.000 ctn. Havre 5.270.000 ctn, Ærter 911.000 ctn. Kartofler 27.720.600 ctn, Hørfro 462.000 ctn, Hør 376.000, Boghvede 86.000. Tilovers til Eksport: Rug 10%, Hvede 25%, Byg 10%, Havre 12%, Ærter 12%, Kartofler 5%, Hør 50%.

Den aarlige Skovvækst (besatte Distrikter ikke medregnede) beløber sig til 2.206.000 Kubik Meter, d. v. s. 10.000 ha for normal aarlig Hugst. En stor Del af dette bliver for Øjeblikket brugt til Genopbygning og som Brændsel ved Jærnbannerne paa Grund af den internationale Kulkrise. Tømmer udføres som Raamateriale eller kun delvis bearbejdet (Brædder Papirmasse, etc.)

Den aarlige Forøgelse af Fisk i Floderne og Søerne (100.000 ha) anslaaes til 760.000 kg. I Havet (Memeldistriktet ikke medregnet) 3.250.000 kg. Med de forbedrede Fiskeriforhold kan der fiskes 13.000.000 kg.

Industri. Omtrent 92% af alle industrielle Anlæg arbejder med Agerbrugsprodukter. Før Krigen var der: 25 Bryggerier, 22 Brænderier, 3 Gærfabrikker, 1600 Møller. Krigen og den tyske Besættelse har næsten ødelagt disse Industrier. 1920 var der genopbygget: 9 Bryggerier, 8 Brænderier, 1 Gærfabrik, og 1500 Møller. Til Udnyttning af Træ er der 1920 Savmøller, 3 Tændstikfabrikker, 8 Papirfabrikker, 37 Tømmerværksteder. Der er 123 Garverier og 84 Linoliefabrikker. Textilindustri: 12 Lærred og Uld Væverier, 364 Spinderier. Industri for Tillavning af Spisevarer: 12 Huse for Nedlægning af Kød, 25 Konfektfabrikker. Maskinindustri: 6 Fabrikker, der fabrikerer Agerbrugsmaskiner, 8 Fabrikker, der fabrikerer forskellige mekaniske Redskaber. I disse Fabrikker er ansat 10—12.000 faglærte og c. 30.000 ikke faglærte Arbejdere.

Handel. Der lægges ingen Baand paa Importen. Told-Tariffen er inddelt i 6 Grader efter Værdien: 0%, 5%, 10%, 15%, 20%, 25%. Den højeste Told opkræves paa Luksusgenstande og andre Produkter, som kun er af ringe Nytte for Landet. Eksporten er fri, undtagen hvad angaar Korn og Kvæg, hvis Eksport reguleres efter særlige Bestemmelser. For Øjeblikket er der Monopol paa Hør, som ophører med Sæsonen 1922—23, hvor Eksporten af Hør igen bliver fri. Litauens økonomiske Politik gaar i Retning af Frihandel, reguleret ved Traktater med andre Lande. For Øjeblikket er der ingen Handelstraktater. De vigtigste Udførselsprodukter er: Korn, Kvæg, Kvægprodukter, andre Levnedsmidler, Skovprodukter, Hør. De vigtigste Indførselsprodukter er: fabrikerede Varer, Kemikalier, Kolonialvarer.

	1919	1920	1921
Eksport (Mark)	6.183.000	509.797.162	631.744.123
Import	40.138.306	458.728.541	876.874.930

En Del (c. 50.000.000 Mk.) af de i 1921 indførte passerede Litauen i Transit. Der var saaledes i 1921 en passiv Handelsbalance paa 200.000.000 Mk. Men efter dette Aar har litauiske Emigranter i Amerika sendt eller selv bragt med sig c. 10.000.000 Dollars, som, naar man regner med Markens gennemsnitlige Kursværdi, er lig en Billion Mark. Landets

endelige Handelsbalance bliver derfor aktiv og beløber sig til 800.000.000 Mk.

Udførselen 1921 gik til følgende Lande: Tyskland 51,3%, England 27%, Memeldistriktet 14,1%, Letland 3,2%, Czekoslovakiet 2,2%.

Transportmidler. Der er 2600 km Jærnbanner i Litauen (Memeldistriktet ikke medregnet) 1920 km af europæisk Normalmaal, 680 km af et snævrere Maal. I den Del af Litauen, der ikke er besat af Polen, er der 943 km Jærnbanner af Normalmaal, og 680 km af snævrere Maal. Før Krigen havde disse Jærnbanner følgende rullende Materiel: 595 Lokomotiver, 15200 Godsvogne, 750 Passagervogne.

Under Krigen blev alt dette Materiel fjernet eller ødelagt. Den litauiske Regering anskaffede efterhaanden rullende Materiel, og for Øjeblikket har det ubesatte Territorium følgende Materiel.

Normalmaals Jærnbanner	Snævrere Maal	I alt
Lokomotiver 121	67	188
Godsvogne 1375	665	2030
Passagervogne 179	101	280

I Henhold til Fredstraktaten med Rusland modtager Litauen fra Rusland følgende rullende Materiel: 63 Lokomotiver, 1093 Godsvogne, 101 Passagervogne. Men dette Materiel kan ikke bruges paa europæisk Normalmaals Jærnbanner uden betydelige Ombygninger. Under Krigen blev 30% af Jærnbane-stationerne ødelagt, og er kun blevet midlertidigt opbygget. Undtagen paa Linien Virbalis—Kaunas—Vilnius er Jærnbanebroerne alle midlertidige (Træ) og maa genopbygges. Alle Jærnbaneværkstederne fra før Krigen blev ødelagte, og i deres Sted er der nu kun Reparationsværksteder. Fra den tyske Besættelses Ophør 1919 indtil nu bruges der kun Træ til Lokomotiver. Mangel paa Kul er den største Vanskelighed for Udnyttelsen af Jærnbannerne. (Der behøves mindst 20.000 Tons aarligt).

Der er 5772 km Vandløb, af hvilke 3368 km kan bruges til Tømmertransport og 975 er sejlbare. Det betydeligste Vandløb er Nemunas (Niemen) og dens Biflod Neris (Vilije). I 1921 besejlede over 30 Dampere Nemunas, gennemsnitligt var de 140 Hestekræfter, med Deplacement 0,80, Længde 40 m, Tonnage 40 Tons.

Havnepladser. Den eneste naturlige Udgang til Havet er Memel. Memeldistriktet er endnu ikke blevet overgivet til Litauen, men administreres for Øjeblikket af Ententen. Haven er 10 km lang og 300—400 m bred, dens mindste Dybde er 6 m. Havnen fryser sjældent til.

Der er c. 2000 km Landeveje (makadamiserede). I de Distrikter, der er under polsk Besættelse, er der c. 600 km Der er 23.347 km Telefon og Telegrafniner, 33 Telegrafstationer og 163 Centraler.

Finanssystem. De almindelige aarlige Statsindtægter dækker, ja overstiger endda de almindelige Statsudgifter. Internationale Laan rejses kun for at dække ekstrordinære Udgifter i Forbindelse med Genbebyggelsen af de krigshærgede Landstrækninger og Forsvar mod Overfald og fribytteragtige Bedrifter. Statsbudgettets ordinære og ekstraordinære Udgifter er blevet forøget paa følgende Maade:

1919	194.110.696 Mark
1920	437.293.589 —
1921	686.489.230 —

De ekstraordinære Udgifter udgør en Trediedel af Budgettet.

Møntsystem. Det lovlige Betalingsmiddel er Østmarken, der stammer fra den tyske Besættelse, og den tyske Mark, der cirkulerer til Pari. Hidtil har den litauiske Stat ikke selv haft Seddelbanker. Tyskland benyttede denne Situation, og paaførte Litauen store Tab ved en for stor Mængde Seddelpenge, der paafulgtes af Markens Fald. Den litauiske Regering er ved at organisere sin egen Seddelbank. Mønsteret for denne Banks Love skal være Lovene for Banque Nationale i Belgien, med den Forskel, at en Trediedel af Kapitalen skal tegnes af Udlændinge, en Trediedel af litauiske Borgere og en Trediedel af Staten. Samtidig med Organisationen af Emmissionsbanken er der Underhandlinger i Gang med Tyskland om Likvidation af tyske Penge i Litauen og om Refundering af de Tab, der er paaført Litauen.

Problemer angaaende økonomisk Genrejsning. Det første og vigtigste Problem for Litauen er at komme af med de værdiforringede Østmark med alle disses daarlige Konsekvenser, og bringe det økonomiske Liv paa en sund Basis.

Oprettelsen af Seddelbanken med alle de nødvendige Garantier mod Værdiforringelse vil være det første Skridt i den Retning. I Betragtning af at Litauen endog for Øjeblikket kan klare sig og kan opvise en aktiv Handelsbalance, kan det nævnte Problem løses uden alt for store Vanskeligheder.

Det næstvigtigste er Transportspørgsmaalet. De nuværende Jærnbaner trænger sørgeligt til rullende Materiel, der skal gøres meget i Retning af at genopbygge Broer, Stationer, Jærnbaneværksteder. Flere nye Linier maa øjeblikkelig oprettes.

Man faar ikke den fulde Fordel af Landets økonomiske Hjælpkilder uden at gøre ordentlig Brug af Vandløbene, og dette nødvendiggør Regulering af Flodkanaler, Anlæggelse af passende Landingspladser o. s. v. Dette kan ikke gøres, uden der opnaas udenlandsk Kredit for et langt Tidsrum.

Det falder af sig selv, at Landets økonomiske Genrejsning ikke kan gennemføres, for det første før der er etableret en varig Fred, for det andet før Litauen faar fri Adgang til Havet, hvilket betyder, at Litauen faar Memel, den eneste Havnestad i Litauen, og Vilnaomraadet med Byen Vilna, Litauens ældgamle og eneste Hovedstad.

Nærværende Beretning er modtaget fra den litauiske Legation i København.

Red.

Literaturanmeldelser.

Erland Nordenskiöld: The Copper and Bronze Ages in South America. Göteborg 1921.

Med denne Bog har Dr. Erland Nordenskiöld føjet et nyt og betydningsfuldt Led til sin Serie »Comparative ethnological studies«, som allerede forud har bragt vægtige Bidrag til Sydamerikas Kulturhistorie. Hvad der giver Erland Nordenskiölds Arbejder en grundlæggende Betydning, er ikke alene hans omfattende Viden, der ikke lader nogen Kilde til Oplysning om Sydamerikas Indianere være ubenyttet, men tillige hans udmærkede Metode. Kulturformernes geografiske Udbredelse, der i nyere etnologisk Forskning har vist sig at være et frugtbart Middel til relativ Tidsbestemmelse, udnytter E. N. med Energi og Omhu, idet han søger at tilvejebringe en detailleret Viden om Formernes Udbredelse og ikke, saaledes som nogle Kolleger, lader sig friste til altfor hastige Slutninger angaaende Formernes Samhørighed i »Kulturkredse«. Og han forsømmer ikke de andre Veje til relativ Tidsbestemmelse, der staar os aabne, saasom den typo-

logiske Metode, skønsom Brug af Fundomstændigheder, historiske Vidnesbyrd m. m. Hans Arbejde om Kobberalderen og Bronzealderen i Sydamerika viser en Evne til at benytte arkæologisk Materiale, som desværre langtfra er almindelig blandt Etnografer. I Virkeligheden har denne Afhandling i Følge Emnets Art en rent arkæologisk Karakter og er med Føje tilegnet Sveriges store Arkæolog Oscar Montelius.

En Redegørelse for Afhandlingens Resultater kan ikke gives i en kort Anmeldelse; kun de vigtigste kan her omtales. Det viser sig, at der i Sydamerika maa skelnes mellem en Kobberalder og en Bronzealder. At opfatte Bronzefundene som beroende paa tilfældige naturlige Indblandinger af Tin i Kobberet gaar ikke an. Der foreligger nu talrige Analyser, hvoraf et stort Antal er foretagne af eller paa Foranledning af Erland Nordenskiöld, og disse giver fuld Sikkerhed for, at der med Hensigt er blevet blandet Tin i Kobberet over en stor Del af det vestlige Sydamerika. At man i de fleste Tilfælde finder, at Tinmængden er betydelig mindre end